

Gedachtenis van de zalige Titus Brandsma 27 juli 2017 Bolsward

Dan 3,14-20.91-92.95; 2Tim 2,3-13; Lc 6,27-36

Vorige week kreeg ik in Drachten twee kleine boekjes in mijn handen gedrukt. Of ze algemeen bekend zijn, weet ik niet (waarschijnlijk wel). Beide van prof. dr. Titus Brandsma. Het heeft zo moeten zijn. Ze boden mij enige inspiratie voor vandaag.

- *Mijn cel. Dagorde van een gevangene;*
- *Het laatste geschrift. Geschreven op last van de Gestapo in de strafgevangenis van Scheveningen.*

Het eerste werkje is gedateerd op 23, 27 en 28 januari 1942 met een kort naschrift van 31 januari 1942. Op 19 januari werd hij gearresteerd in Nijmegen. Via Arnhem kwam hij in Scheveningen terecht. Daarna volgden nog Amersfoort, Kleef en Dachau. Alles bij elkaar een periode van ruim 6 maanden.

Het werkje *Mijn cel. Dagorde van een gevangene* ... als u dat leest voelt u het bekende gebed opkomen *O Jezus als ik U aanschouw, dan leeft weer dat ik van U hou*. Het staat er niet in afgedrukt, maar de tekst is als het ware zwanger van dit gebed. Pater Titus beschrijft de dagorde die hij ontwikkelt in deze eerste dagen van zijn gevangenschap. Je merkt dat het hem nog niet zwaar valt. Het heeft nog iets romantisch. De verhoudingen met de bewakers zijn niet slecht. Hij beschrijft hele alledaagse dingen. Hij heeft nog een goede motivatie om er iets van te maken.

Een korte passage: *Het was geen Inferno ....* (p. 10). Hij mocht zijn brevier meenemen en hij neemt er alle tijd voor om dat te bidden. Hij bidt het rozenkransgebed op zijn vingers, hij spreekt de teksten van de mis uit die hij uit het hoofd kent en ontvangt de geestelijke communie. Hij rookt zijn pijpje. Waarschijnlijk heeft pater Titus nog het vermoeden dat hij wel weer vrijgelaten zal worden.

Deze beschrijving heeft iets zeer realistisch. Het leven van een martelaar is niet alleen maar heldendom. Het is ook heel menselijk en heel herkenbaar. Ik zou het zo zelf beleefd kunnen hebben ... denk ik. Zou ik martelaar kunnen zijn geweest? Ja! Als het is zoals in die eerste dagen van Titus' gevangenschap. Ja! Dus een heilige, een martelaar het is niet alleen heldendom en dramatiek. Er zijn in het leven van een heilige of een martelaar ook heel gewone dingen. Het leven van een heilige is voor ons ook herkenbaar. En daarmee wordt het ook bereikbaar. Heiligheid is niet voor grote mensen, maar het komt op je pad als God je op dat pad brengt. En dan zal je merken of je standvastig kunt zijn. De maanden in Dachau ... dan wordt het anders. Toen zal ook pater Titus zich wel anders hebben gevoeld. Ik vermoed dat hem niet de vraag is gesteld of hij Christus wilde verloochenen, zijn geloof wilde afvalen of opvattingen nog wilde corrigeren. In die zin is het martelaarschap van WOII anders dan in de vroege kerk waarvan we martelaarsakten bezitten. Het zal de nazi's niet geïnteresseerd hebben of je gelovig was, maar wel of je de ideologie van het Germaanse heldendom wel of niet tegenwerkte. Daarover had pater Titus zich duidelijk uitgesproken. Hij beschouwde de nazi-ideologie als een nieuw heldendom waarin het ene ras als edeler en zuiverder werd beschouwd en de 'sterke man' als held werd vereerd (een vergoddelijking van de menselijke

natuur). De sterke mannen en vrouwen in de Kerk zijn degenen die leven vanuit de liefde en die aandacht hebben voor wat zwak en kwetsbaar is.

In Scheveningen wordt pater Titus gevraagd: 'waarom verzet zich het Nederlandse volk, met name het katholieke volksdeel, tegen de N.S.B.?' (vgl. 'waarom doe je zo vervelend in de klas?') De aanleiding voor de arrestatie was de rondgang van pater Titus bij de katholieke dagbladen in opdracht van de aartsbisschop van Utrecht. Hij moest de journalisten wijzen op de houding van het episcopaat. Het was ook de bedoeling dat hij naar de Rijkscommissaris zou gaan om een nadere verklaring van het standpunt van de bisschoppen te geven.

Wat is het antwoord van pater Titus op de vraag van de bezetter? Op de eerste plaats vindt hij de bezetter nationalistisch. In Duitsland dreigt de ondergang en die moet kost wat kost afgeweerd worden. De kracht van Duitsland moet worden ontwikkeld, en daarbij maakt men gebruik van bepaalde filosofieën en ideologieën. "In de cultuur van het edele germaanse ras, gegroeid op Germaanse bodem, werd het ideaal gezien." Hij gaat verder: "in dit stelsel openbaarden zich geleidelijk meer a-religieuze, zelfs anti-religieuze en ook anti-katholieke elementen en tendenzen."

Dan richt pater Titus zich op Nederland. Het nationaal-socialisme komt in Nederland niet op uit een besef van een dreigende ondergang. Het nationaal-socialisme dringt zich in Nederland op, het komt van buiten. Het is on-Nederlands. Er kwam vanuit Duitsland altijd veel goeds, maar het is door Nederland nooit klakkeloos overgenomen. Het nationaal-socialisme bedreigt de Nederlandse sterke godsdienstige cultuur van protestanten en katholieken. Een meer praktisch bezwaar ziet pater Titus in de komst van Duitse functionarissen die de verantwoordelijke posities van bekwame Nederlanders innemen. Duitsers die niet competent zijn nemen de plaats van gekwalificeerde Nederlanders in. "Het Nederlandse volk lacht om deze zichzelf opblazende personen en haalt over hen de schouders op. Men wil eerbied vestigen voor het gezag, het gezag wordt nooit sterker ondermijnd dan door onbekwaamheid van de gezagsdragers."

Als ik dit geschrift lees, weet ik niet goed hoe ik het moet beoordelen. Schrijft pater Titus het zo dat hij denkt nog kans te maken om uit de gevangenis te komen? Ik weet ook niet wat hij allemaal al weet wat er aan het gebeuren is. Weet hij al wat wij nu wel weten? Hij heeft nog geen totaaloverzicht van de oorlog. Dan kan in januari 1942 nog niet.

Het geschrift is een getuigenis van *tijdens* zijn leven. Zijn leven is eigenlijk nog gewoon als het ware. Hij was niet de enige die was opgepakt. Zijn leven en zijn denken zijn zich aan het ontwikkelen. Hij is op weg een martelaar te worden, hij weet dat niet. Hij staat nog gewoon in het leven. Hij heeft nog te dealen met de dilemma's.

De twee boekjes zijn een getuigenis van het leven van iemand die uiteindelijk met bruto geweld omwille van zijn gelovige overtuiging is omgebracht. De pastoor-deken van Drunen, Lambert Rooijackers (1951-1961) – ik was een opvolger van hem – heeft bijna de hele oorlog in Dachau gezeten. Hij sprak er nooit over, zei men in Drunen. Heeft hij pater Titus gekend? Waarom heeft hij het kamp wel overleefd? Vragen die bij mij opkomen als ik probeer een heilige martelaar ook als mens te leren kennen. En ik wil dat graag omdat ook ikzelf een authentieke weg van heiligheid wil gaan.